

Anna Marcisz-Dynia

ROLA PYTAŃ PRAWNYCH W POŚREDNIM DOSTĘPIE OBYWATELI UNII EUROPEJSKIEJ DO TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI W LUKSEMBURGU

Prace badawcze doktryny nad dostępem jednostek do sądów unijnych zazwyczaj koncentrują się na powództwie o unieważnienie aktu prawnego oraz wykładni przesłanek *locus standi* przez sąd, a także Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Jest to pojęcie ze wszelch miar słuszne, rzeczony powództwo jest bowiem jednym z najistotniejszych mechanizmów dochodzenia roszczeń przez jednostki przed unijnymi organami sądowymi. Niemniej jednak takie spojrzenie daje niepełny obraz stanu prawnego; zarówno traktaty założycielskie, jak i niektóre akty prawa wtórnego przewidują także inne sądowe instrumenty dochodzenia roszczeń przez obywateli UE. Ponadto należy mieć na uwadze fakt, że podstawowym forum dochodzenia roszczeń powstałych na gruncie prawa unijnego są właściwe organy sądowe (w tym przede wszystkim sądy)¹.

Właściwość sądów unijnych określona jest w prawie pierwotnym UE, natomiast sądy krajowe są właściwe dla spraw, w których obywatele państw członkowskich dochodzą swoich roszczeń przeciwko tym państwom o naruszenie ich praw w wyniku wykonywania prawa unijnego. Z tego punktu widzenia obowiązek jednolitego stosowania i interpretacji normy unijnej przy jednoczesnym zachowaniu i poszanowaniu autonomii jurysdykcyjnej odrębnych wewnętrznych systemów prawnych państw członkowskich rodzi problem wyrażający się w powstaniu ryzyka niejednolitej oceny praw i obowiązków różnych podmiotów prawa unijnego, które to podmioty znalazły się w porównywalnych sytuacjach prawnych². Problem ten, mogący w efekcie zachwiać jednolitością prawa UE,

¹ A. Łazowski, *Dostęp do sądów wspólnotowych (ze szczególnym uwzględnieniem powództwa o unieważnienie)* [w:] *Dostęp obywateli do europejskiego wymiaru sprawiedliwości*, red. H. Izdebski, H. Machińska, Warszawa 2005, s. 60.

² D. Kornobis-Romanowska, *Kompetencje wspólnotowe sądów krajowych – przegląd zagadnień* [w:] *Stosowanie prawa wspólnotowego w prawie wewnętrznym z uwzględnieniem prawa polskiego*, red. D. Kornobis-Romanowska, Warszawa 2004, s. 31. Zob. także na ten temat:

znajduje swoje rozwiązanie w mechanizmie współpracy między sądami krajowymi a sądami unijnymi w trybie postępowania o wydanie orzeczenia wstępnego. Można bowiem stwierdzić, że postępowanie w sprawie wydania orzeczenia prejudycjalnego w trybie przewidzianym w art. 234 TWE (obecnie art. 267 TFUE) stanowi łącznik między tymi dwoma systemami wymiaru sprawiedliwości, gdyż tą drogą istnieje możliwość zakwestionowania ważności aktu unijnego lub uzyskania wykładni przepisu stanowiącego podstawę rozstrzygnięcia sprawy zawisłej przed sądem państwa członkowskiego³.

Analizując regulację prawną zapisaną w art. 267 TFUE (ang. *preliminary reference procedure*, fr. *proc'edure pre'judicielle*, wł. *il rinvio pregiudiziale*, niem. *das Vorabentscheidungsverfahren*), należy na wstępie poczynić kilka uwag terminologicznych.

Samo postępowanie uregulowane w wyżej wskazanym artykule określane jest niejednolicie, najczęściej na określenie wskazanego postępowania w polskiej literaturze prawniczej spotykamy się z terminami: zapytania wstępnego, orzeczenia wstępnego lub odesłania prejudycjalnego, postępowania prejudycjalnego bądź pytania prawnego⁴. Przyjęcie takiego nazewnictwa jest skutkiem zastoso-

R. Ostrihansky, *Współpraca sądów krajowych z Trybunałem Sprawiedliwości* [w:] *Prawo instytucjonalne Unii Europejskiej*, red. M.M. Kenig-Witkowska, Warszawa 2011, s. 395–397.

³ *Ibidem*. Na ten temat zob. także: A. Sołtys, *Obowiązek wykładni prawa krajowego zgodnie z prawem unijnym jako instrument zapewnienia efektywności prawa Unii Europejskiej*, Warszawa 2015, s. 166–189; A. Wyrozumska, *Podstawowe instrumenty wspólnotowego systemu rozstrzygania sporów*, „Biuletyn Centrum Europejskiego Uniwersytetu Warszawskiego” 1998, nr 3–4, s. 47; A. Wróbel, *Sądowa kontrola przestrzegania prawa Wspólnot Europejskich i sądowa ochrona praw i wolności obywateli Unii Europejskiej* [w:] *Wprowadzenie do prawa Wspólnot Europejskich (Unii Europejskiej)*, red. A. Wróbel, Kraków 2002, s. 154; T.K. Koncewicz, *Sędzia krajowy czy wspólnotowy*, „Prawo i Życie” 2001, nr 8, s. 53; K. Lenaerts, P. Van Nuffel, *Podstawy prawa europejskiego*, Warszawa 1998, s. 350; W. Posturski, *Jednolite i efektywne stosowanie prawa wspólnotowego przed sądami państw członkowskich*, „Przegląd Sądowy” 2002, nr 6, s. 30–48; M. Kornilowicz, *Wyroki prejudycjalne Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich, cz. I*, „Radca Prawny” 1999, nr 4, s. 34.

⁴ W polskiej literaturze przedmiotu na oznaczenie procedury zapisanej w art. 267 TFUE stosowane są terminy: „pytanie prawne”, „orzeczenie wstępne”, „pytanie prejudycjalne”. Por. np. C. Mik, *Europejskie prawo wspólnotowe, zagadnienia teorii i praktyki*, Warszawa 2000, s. 696–713; M. Ahlt, M. Szpunar, *Prawo europejskie*, Warszawa 2005, s. 131–147; S. Biernat, *Współpraca sądów państw członkowskich z ETS w ramach procedury zapytań wstępnych* [w:] *Prawo Unii Europejskiej. Zagadnienia systemowe*, red. J. Barcz, Warszawa 2002, s. 313–326; M. Kornilowicz, *Orzeczenia prejudycjalne Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich* [w:] *Wymiar sprawiedliwości Unii Europejskiej – wybrane zagadnienia*, red. M. Perkowski, Warszawa 2003, s. 197–213. Por. także P. Mijał, J. Ramęda, *Prejudycjalność orzeczeń wstępnych ETS a ingerencja w suwerenność państwa członkowskiego UE* [w:] *Kompetencje suwerenności. Zbiór studiów*, red. I. Pawłowicz, I. Wierchowska, Warszawa 2005, s. 389–390; M. Górka, *Kontrola przestrzegania prawa wspólnotowego przez państwa i podmioty prywatne w Unii Europejskiej*, Toruń 1999, s. 103–118; R. Ostrihansky, *Współpraca sądów krajowych...*, s. 334–374; D. Kornobis-Romanowska, *Sąd*

wania dosłownego tłumaczenia opartego na przekładzie literalnym⁵. Wystarczy zwrócić uwagę na oficjalne tłumaczenia Dziennika Urzędowego Unii Europejskiej czy tłumaczenia wyroków sądów unijnych umieszczone w fachowych czasopismach prawniczych, które na oznaczenie procedury określonej w art. 267 TFUE używają wskazanych terminów⁶.

Zgodnie z dyspozycją art. 267 TFUE, „Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej jest właściwy do orzekania w trybie prejudycjalnym:

- a) o wykładni Traktatów;
- b) o ważności i wykładni aktów przyjętych przez instytucje, organy lub jednostki organizacyjne Unii.

W przypadku gdy pytanie z tym związane jest podniesione przed sądem jednego z Państw Członkowskich, sąd ten może, jeżeli uzna, że decyzja w tej kwestii jest niezbędna do wydania wyroku, zwrócić się do Trybunału z wnioskiem o rozpatrzenie tego pytania.

W przypadku gdy takie pytanie jest podniesione w sprawie zawisłej przed sądem krajowym, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego, sąd ten jest zobowiązany wnieść sprawę do Trybunału.

Jeżeli takie pytanie jest podniesione w sprawie zawisłej przed sądem krajowym dotyczącej osoby pozbawionej wolności, Trybunał stanowi w jak najkrótszym terminie⁷.

Inicjatorami postępowań przed sądami krajowymi są przede wszystkim obywatele, którzy mają możliwość zakwestionowania regulacji krajowych sprzecznych z prawem unijnym. Mimo że sceptycy wskazują, że w przypadku zastosowania procedury prejudycjalnej jednostki mają jedynie pośredni dostęp do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej⁸, to jednak nie ulega wątpliwo-

krajowy w prawie wspólnotowym, Warszawa 2007, s. 97–166; J. Barcik, *Pytania prejudycjalne polskich sądów*, „Iustitia” 2013, s. 1–4.

⁵ A. Zielony, *Wybrane zagadnienia pytań prawnych do ETS w postępowaniu cywilnym*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2006, nr 9, s. 29.

⁶ Na temat uwag terminologicznych zobacz: A. Wróbel, *Pytania prawne sądów państw członkowskich do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (Sądu Pierwszej Instancji)* [w:] *Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy*, red. A. Wróbel, Kraków 2005, s. 770–771. Zob. także K. Kukuryk, *Postępowanie w sprawach wydania orzeczeń wstępnych w świetle przyszłego rozszerzenia Unii Europejskiej* [w:] *Wymiar sprawiedliwości w Unii Europejskiej*, red. C. Mik, Toruń 2001, s. 197–198; M. Kornilowicz, *Orzeczenia prejudycjalne Trybunału...*, s. 212. Por. także P. Mijał, J. Ramęda, *op. cit.*, s. 389–390.

⁷ Zob. na ten temat: J. Barcz (wprowadzenie, wybór, opracowanie), *Prawo Unii Europejskiej. Wybór dokumentów. Traktat z Lizbony. Podstawy prawne Unii Europejskiej*, Warszawa 2010, s. 218 (dalej jako *Dokumenty europejskie*).

⁸ Po wejściu w życie traktatu nicejskiego kompetencję do wydawania pytań prawnych w niektórych dziedzinach nabył Sąd Pierwszej Instancji. Jak zauważa S. Biernat: „takie rozwiązanie jest z jednej strony spowodowane wyraźną tendencją do zwiększenia roli Sądu, a z drugiej, jest podyk-

ści, iż art. 267 TFUE gwarantuje skuteczną realizację praw jednostek. Skierowanie pytania prawnego⁹ przez sąd krajowy do TSUE w sprawie wykładni lub ważności norm prawa unijnego jest przecież jednocześnie gwarancją realizacja prawa do rzetelnego procesu sądowego i efektywnej ochrony prawnej. Mechanizm kontrolny umożliwi Trybunałowi Sprawiedliwości efektywny sposób zapewnienia prymatu prawa unijnemu, ponieważ współpraca z państwowymi organami sądowymi jest rękojmią bezpośredniej dbałości o interesy jednostki¹⁰.

Nie jest to pogląd odosobniony. Podobnie sądzi K. Scheuring, który uważa, że postępowanie prejudycjalne ma ogromny wpływ na pozycję prawną jednostki opierającej swe dążenia aplikacyjne na normach *acquis*, prowadząc w znacznie większym stopniu aniżeli inne instrumenty unijne do przenikania prawa UE do krajowych systemów prawnych. To z kolei musi służyć zapewnieniu coraz większej liczbie osób fizycznych i prawnych realnej możliwości korzystania z ich praw i obowiązków o charakterze unijnym i nie pozostaje bez wpływu na określenie ich również w sferze postępowań przed sądami unijnymi¹¹.

Procedura prejudycjalna stanowi jedną z kilku dostępnych w systemie prawa UE dróg sądowej ochrony legalizmu działań instytucji unijnych, w szczególności działań o charakterze prawodawczym. Wprawdzie podstawowym instrumentem w tym zakresie pozostaje art. 230 TWE (obecnie art. 263 TFUE) i ujęta w jego ramach skarga na nieważność unijnego aktu prawnego, jednak procedura prejudycjalna, obok skargi odszkodowawczej, art. 235 TWE (obecnie art. 268 TFUE) oraz możliwości podniesienia zarzutu bezprawności, art. 241 TWE (obecnie art. 277 TFUE), jest także formą sądowej kontroli działań instytucji unijnych¹².

owane względami praktycznymi: zamiarem odciążenia samego TS. (...) jeśli w ocenie Sądu dana sprawa wymaga wydania orzeczenia precedensowego, które może mieć wpływ na jedność i spójność prawa wspólnotowego, może on przekazać sprawę do rozstrzygnięcia TS. Ponadto, orzeczenia wydane przez Sąd w sprawie zapytań wstępnych mogą być, na zasadzie wyjątku, przedmiotem ponownego rozpatrzenia przez TSUE na warunkach i w zakresie ustalonym w Statucie, jeśli zachodzi poważne ryzyko, że mogą one mieć wpływ na jedność i spójność prawa wspólnotowego” – S. Biernat, *op. cit.*, s. 316. Tego typu rozwiązanie zostało również utrzymane w ostatnim z traktatów – traktacie z Lizbony.

⁹ Strony postępowania mogą jedynie wnioskować o zwrócenie się przez sąd krajowy do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Zob. sprawa 102/81 „*Nordsee*” *Deutsche Hochseefischerei GmbH przeciwko Reederei Mond Hochseefischerei Nordstern AG & Co. KG i Reederei Friedrich Busse Hochseefischerei Nordstern AG & Co. KG.*, Zb. Orz. TS 1982, s. 01095.

¹⁰ K. Lenaerts, P. Van Nuffel, *op. cit.*, s. 365.

¹¹ K. Scheuring, *Ochrona praw jednostek w postępowaniach przed sądami wspólnotowymi*, Warszawa 2007, s. 319.

¹² M. Górka, *Orzeczenia prejudycjalne w sprawie ważności aktów prawa Unii Europejskiej* [w:] *Pytania prejudycjalne w orzecznictwie ETS. Funkcjonowanie procedury prejudycjalnej w Polsce*, red. C. Mik, Toruń 2006, s. 111. Zob. także P. Dąbrowska, *Skutki orzeczenia wstępnego Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości*, Warszawa 2004.

Pojawiają się także głosy, że procedura prejudycjalna zapewnia skuteczną ochronę, gdy z różnych przyczyn nie przysługuje obywatelom skarga bezpośrednia (np. skarga o stwierdzenie nieważności aktu prawa unijnego)¹³. Zdaniem Trybunału, Unia Europejska jest wspólnotą prawa, to znaczy, że zarówno państwa członkowskie, jak i instytucje podlegają kontroli zgodności wydanych przez nie aktów z podstawową kartą konstytucyjną, jaką jest traktat. W szczególności art. 263 TFUE z jednej strony oraz art. 267 TFUE z drugiej strony ustanawiają zupełny system środków prawnych i procedur w celu powierzenia Trybunałowi Sprawiedliwości kontroli zgodności z prawem aktów instytucji. System ten zapewnia ochronę osób fizycznych i prawnych przed stosowaniem wobec nich aktów o charakterze generalnym, których nie mogą bezpośrednio zaskarżyć przed Trybunałem ze względu na szczególne warunki dopuszczalności określone w art. 263 TFUE. Jeżeli wdrożenie w drodze administracyjnej tych aktów należy do obowiązków instytucji unijnych, osoby fizyczne i prawne mogą wnieść skargę bezpośrednio do Trybunału przeciwko aktom wykonawczym, których są adresatami lub które dotyczą ich bezpośrednio i indywidualnie, podnosząc na poparcie tej skargi zarzut bezprawności aktu podstawowego o charakterze generalnym. Jeżeli implementacja aktu wchodzi w zakres obowiązku władz krajowych, osoby te mogą podnieść zarzut nieważności aktów o charakterze generalnym przed sądami krajowymi i sprawić, by sądy krajowe zwróciły się z tą kwestią do Trybunału Sprawiedliwości w ramach pytania prawnego¹⁴.

Przedstawienie pytania prawnego w Trybunale na wniosek strony postępowania sądowego jest uważane za wyrównanie „deficytu” w dostępie obywateli UE do sądów unijnych. Dla stron postępowania jest to często jedyna możliwość zakwestionowania ważności aktu prawa unijnego lub uzyskania wykładni przepisu stanowiącego podstawę rozstrzygnięcia sprawy zawisłej przed tym sądem krajowym. Dodatkowo warto podkreślić, że Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził, że mechanizm art. 234 TWE (obecnie art. 267 TFUE) gwarantuje ochronę praw podstawowych, komplementarną do systemu gwarantowanego przez Europejską Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, a ochrona praw podstawowych jest równoważna systemowi ochronny gwarantowanej przez Konwencję¹⁵.

¹³ Zob. J. Tyranowski, *Prawo europejskie. Zagadnienia instytucjonalne z uwzględnieniem Traktatu z Nicei*, Poznań 2002, s. 154 i n.

¹⁴ Zob. sprawa C-294/83, *Parti écologiste „Les Verts” v. European Parliament*, Zb. Orz. TS 1986, s. 1339.

¹⁵ Zob. A. Grzelak, *Znaczenie orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości WE wydanych w trybie prejudycjalnym w ramach Tytułu IV TWE* [w:] *Jurysdykcja Trybunału Sprawiedliwości WE do orzekania w trybie prejudycjalnym w dziedzinie wiz, azylu, imigracji i innych polityk związanych ze swobodnym przepływem osób (Tytuł IV TWE)*, *Materiały z konferencji*, red. J. Barcz, Warszawa 2007, s. 24–25 wraz z powołanym tam orzecznictwem.

Bezspornie na przestrzeni kilkudziesięciu lat istnienia WE/UE zastosowanie tej procedury spowodowało wzmocnienie praw obywateli Unii Europejskiej. Jak zauważa K. Wójtowicz, obecnie trudno sobie wyobrazić funkcjonowanie systemu prawa Unii Europejskiej bez tego rodzaju współpracy między sądami, tym bardziej że to właśnie pytania płynące z sądów krajowych, a wywołane przez konkretne problemy prawne zwykłych ludzi lub pojedynczych przedsiębiorstw, były inspiracją do sformułowania przez Trybunał Sprawiedliwości tak fundamentalnych zasad systemowych, jak zasady skutku bezpośredniego i pierwszeństwa, oraz uznania, że w pewnych warunkach państwa członkowskie ponoszą odpowiedzialność odszkodowawczą wobec jednostek za naruszenie prawa wspólnotowego¹⁶.

Wymieniona procedura określona w art. 267 TFUE ma ogromne znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania całego systemu prawa unijnego¹⁷. Potrzeba jej wprowadzenia jest uzasadniona m.in. szczególnymi właściwościami prawa unijnego, a co za tym idzie, specyfiką wykonania (stosowania) tego prawa i szczególnym charakterem unijnej ochrony prawnej¹⁸. Procedura ta jest niewątpliwie najważniejszym instrumentem scalającym prawo i jak wynika ze statystyk sądowych, niezwykle istotnym dla funkcjonowania całego wymiaru sprawiedliwości w Unii Europejskiej¹⁹.

Założeniem art. 267 TFUE jest przede wszystkim dbałość o jednolitość prawa unijnego, a co za tym idzie, osiągnięcie maksymalnie wysokiego stopnia w homogenicznej interpretacji tego prawa. Stanowi to niewątpliwie duży wkład w rozwój procesu integracji Unii Europejskiej. Gdyby prawo unijne stosowane było w każdym państwie członkowskim przez sądy powszechne bez możliwości zwrócenia się do TSUE o wydanie orzeczenia wstępnego, to prawdopodobnie

¹⁶ K. Wójtowicz, *Trybunał Sprawiedliwości i Sąd Pierwszej Instancji w systemie prawnym Wspólnot i Unii Europejskiej* [w:] *Trybunał Sprawiedliwości i Sąd Pierwszej Instancji Wspólnot Europejskich. Wybór aktów prawnych z wprowadzeniem*, red. K. Wójtowicz, T.T. Konciewicz, Warszawa 2003, s. 30–31.

¹⁷ Anglojęzyczna literatura podręcznikowa na ten temat: *The Evolution of EU Law*, red. P. Craig, G. de Búrca, Oxford 1999, s. 215 i n.; zob. także P. Craig, G. de Búrca, *EU law: Text, Cases and Materials*, Oxford University Press 2002, s. 178 i n.; *idem*, *EU law Text, Cases and Materials*, Oxford University Press 2004, s. 436 i n.; T.C. Hartley, *The Foundations of European Community Law*, Oxford 1994, s. 258 i n.; H.G. Schermers, D. Waelbroeck, *Judicial Protection in the European Union*, London–New York 2001, s. 226 i n.; M. Andenas, *Article 177 references to the European Court – Policy and Practice*, London–Dublin–Edinburgh 1994; A. Arnulf, *The European Union and its Court of Justice*, Oxford EC Law Library 1999, s. 49–64.

¹⁸ A. Wróbel, *Pytania prawne sądów...*, s. 777.

¹⁹ Zob. Komunikat prasowy nr 27/07 z 21 marca 2007 r. – *Statystyki sądowe 2006: Znaczące skrócenie czasu trwania postępowań przed Trybunałem Sprawiedliwości*, <http://curia.europa.eu/pl/actu/communiques/cp07/info/cp070027pl> (15.02.2016). Zobacz także na ten temat: CVRIA, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, *Sprawozdanie roczne 2014*, Luksemburg 2015, s. 28–29.

różnice w interpretacji prawa unijnego spowodowałyby powstanie różnych po-
mniejszych porządków prawnych znajdujących podstawę w prawie wspólnoto-
wym, ale wykształconych w kulturze prawnej i metodach interpretacji danego
państwa. W ten sposób upadłaby koncepcja integracji nie tylko przez prawo, ale
i w sensie ogólnym, gdyż obywatel państwa członkowskiego X, wnosząc o to
samo żądanie, mógłby znaleźć się w mniej lub bardziej korzystnej sytuacji
w zależności od rozstrzygnięcia sprawy przez sąd państwa X, Y lub Z²⁰.

Procedura o wydanie orzeczeń wstępnych nie jest ani powództwem, ani
skargą – jest procedurą przejściową, mającą charakter wtórny i instytucjonalny²¹,
przerywającą proces toczący się przed sądem krajowym. Innymi słowy, jak po-
dają F. Emmert i M. Morawiecki, jest to zinstytucjonalizowana forma zasięgnięcia
opinii rzeczoznawców. Sąd krajowy, w którym pojawia się pytanie o wykładnię
lub ważność określonej normy prawa wspólnotowego albo też który stawia sobie
ogólne pytanie, czy i jak prawo unijne wpływa na konkretnie rozpatrywany
przypadek, zawiesza proces w celu zapytania Trybunału Sprawiedliwości
w Luksemburgu o wpływ prawa na daną sprawę. Po otrzymaniu odpowiedzi sąd
kontynuuje proces i zamyka go wyrokiem lub ugodą²².

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem²³ „do sądu krajowego – ze względu
na fakt, że zna on istotę sprawy i na nim spoczywa odpowiedzialność za przyszłe
rozstrzygnięcie – należy ocena, stosownie do okoliczności sprawy, potrzeby
uzyskania orzeczenia wstępnego dla umożliwienia mu wydania orzeczenia. Ko-
rzystając z owej kompetencji do oceny (*power of appraisal*), sąd krajowy, we
współpracy z Trybunałem Sprawiedliwości, wypełnia nałożony na nie wspólnie
obowiązek zapewnienia poszanowania prawa w interpretacji i stosowaniu Trak-
tatu. Zatem problemy, jakie mogą pojawić się przy korzystaniu przez sąd krajowy
ze swojej kompetencji do oceny oraz relacje między sądem krajowym a Try-
bunałem w ramach postanowień art. 177 [obecnie 234 TWE – przyp. autora], są
regulowane wyłącznie przepisami prawa unijnego”²⁴.

Decyzja w przedmiocie pytania prejudycjalnego pozostaje w gestii sędziego
prowadzącego daną sprawę. Sąd może o nią wystąpić na etapie postępowania

²⁰ A. Wentkowska, R. Szczepankowski, *Wymiar Sprawiedliwości w Unii Europejskiej* [w:] *Integracja europejska. Wprowadzenie*, red. M. Perkowski, Warszawa 2003, s. 77. Zob. także E. Skrzydło-Tefelska, R. Skubisz, *Związanie sądu krajowego wyrokiem ETS WE* wydany na podstawie art. 234 TWE [w:] *Prawne problemy członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, red. L. Leszczyński, Lublin 2005, s. 71.

²¹ Por. M. Dausés, *Prawo Wspólnot Europejskich a prawo niemieckie. W świetle niemieckiego porządku konstytucyjnego*, „Przegląd Prawa Europejskiego” 1989, nr 1, s. 31.

²² F. Emmert, M. Morawiecki, *Prawo europejskie*, Warszawa 2000, s. 227.

²³ Sprawa 244/80, *Pasquale Foglia v. Mariella Novello (Foglia II)*, Zb. Orz. TS 1981, s. 3045.

²⁴ W. Czapliński, R. Ostrihansky, P. Saganek, A. Wyrozumska, *Prawo Wspólnot Europejskich. Orzecznictwo*, Warszawa 2001, s. 398 (cyt. dalej jako *Orzecznictwo*).

w pierwszej instancji w apelacji, a nawet w kasacji. Skoro zatem sąd jest jedynym uprawnionym, można postawić tezę, że o pełnym dostępie obywateli Unii Europejskiej do sądu unijnego nie może być mowy, ale o pośrednim dostępie do sądu unijnego jak najbardziej, nie wyklucza się przecież tzw. inicjatywy stron postępowania. Podmiot dochodzący swoich praw przed sądem krajowym może doprowadzić do złożenia wniosku, stawiając zarzut, że krajowy akt administracyjny jest sprzeczny z prawem, ponieważ leżące u jego podstaw rozporządzenie unijne jest nieważne. Podmiot taki może też zarzucić, że z wykładni mającej pierwszeństwo prawa unijnego wynika, że konkretne przepisy krajowe są z nimi niezgodne i przez to nie podlegają zastosowaniu²⁵.

Bliższa analiza krajowych przepisów proceduralnych oraz regulacji i zasad obowiązujących na płaszczyźnie prawa unijnego, czy szerzej, na płaszczyźnie całego systemu szeroko pojętego prawa europejskiego, w tym także wewnętrznych rozwiązań przyjętych w poszczególnych państwach członkowskich UE, pokazuje, że istnieją pewne możliwości, skierowania przez sąd narodowy zapytania do Trybunału czy przynajmniej wpływu stron postępowania na decyzję takiego organu w trakcie postępowania krajowego²⁶.

Pojęcie sądu nie obejmuje we wszystkich państwach członkowskich tej samej treści, dlatego też kwestia, czy dany organ jest sądem lub trybunałem, w rozumieniu art. 267 TFUE, rozstrzygana jest przez prawo unijne, a nie prawo wewnętrzne państw członkowskich²⁷. Trybunał Sprawiedliwości stoi niezmiennie na stanowisku, iż wyrażenie „sąd lub trybunał” może też w pewnych wypadkach odnosić się do ciał innych niż zwykłe sądy²⁸. Skutkuje to uznaniem za „sąd” różnych organów, o ile spełniają określone kryteria²⁹. Trybunał kieruje się całością okoliczności sprawy, w szczególności podstawą prawną istnienia organu, jego stałym lub tymczasowym charakterem, obligatoryjnym charakterem jego jurysdykcji, kontradiktoryjnością postępowania, stosowaniem przez organ

²⁵ M. Ahlt, M. Szpunar, *op. cit.*, s. 131.

²⁶ K. Scheuring, *op. cit.*, s. 322.

²⁷ *Prawo integracji w pytaniach i odpowiedziach*, red. M. Adamczak-Retecka, O. Hohub-Śniadach, Z. Brodecki, Warszawa 2005, s. 92. Zob. także L.N. Brown, F.G. Jacobs, *The Court of Justice of the European Communities*, London 1989, s. 185 i n.

²⁸ Sprawa 61/65, *G. Vaassen-Göbbels v. Management of the Beambtenfonds voor het Mijnbedrijf*, Zb. Orz. TS 1966, s. 261; sprawa C 54/96, *Dorsch Consult Ingenieurgesellschaft mbH v. Bundesbaugesellschaft Berlin mbH*, Zb. Orz. TS 1997, s. I-04961; C103/97, *Josef Köllensperger GmbH & Co.KG and Atzwanger AG v. Gemeindeverband*, Zb. Orz. TS 1999, s. I-00551.

²⁹ Szerzej na ten temat: M. Szpunar, *Organy uprawnione do składania wniosku o wydanie orzeczenia wstępnego w trybie art. 177 traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską*, „Państwo i Prawo” 1997, nr 7, s. 57 i n.; A. Wasilkowski, *Pojęcie „sądu” w prawie polskim i w świetle standardów europejskich*, „Przegląd Sądowy” 2002, nr 11–12, s. 3 i n.; M. Taborowski, *Pojęcie „sądu” lub „trybunału” w rozumieniu art. 234/177 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską* [w:] *Szkice z prawa Unii Europejskiej*, t. 1, red. E. Pionek, A. Zawadzka, Kraków 2003, s. 247 i n.

przepisów prawa oraz jego niezależnością³⁰. Ponadto sądy krajowe mogą występować do Trybunału wyłącznie, jeżeli orzekają w ramach postępowania prowadzącego do rozstrzygnięcia o charakterze sądowym³¹.

Wymienione kryteria nie są bynajmniej wyczerpujące³², niemniej, jak się wydaje, najbardziej istotne jest sprawowanie przez organ lub instytucje rzeczywistych funkcji sądowych, nawet jeśli organ nie jest ostatnią instancją³³.

Jak zauważa K. Scheuring, z pozycji jednostek sytuacja dotycząca „sądu” jest bardzo korzystna, jako że – przynajmniej potencjalnie – poszerza ich możliwości w zakresie uzyskania dostępu do Trybunału w ramach postępowania pre-judycjalnego, wzmacniając tym samym zakres ochronny sądowej ich roszczeń unijnych w postępowaniach przed władzami krajowymi w przypadkach, w których na gruncie prawa krajowego o takiej ochronie nie można by w ogóle mówić. Mając to na uwadze, jednostka będąca stroną jakiegokolwiek postępowania quasi-sądowego, które toczy się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, może rozważyć, czy organ, przed którym sprawa zawisła, mógłby potencjalnie zostać zakwalifikowany jako „sąd” w unijnym rozumieniu tego terminu, i w związku z tym, czy nie zgłosić w uzasadnionych sytuacjach wniosku o wystąpienie przez ten organ z odesłaniem do Trybunału³⁴.

W Polsce „sądem” w rozumieniu przepisu art. 267 TFUE są sądy powszechne: rejonowe, okręgowe, apelacyjne³⁵, Sąd Najwyższy, sądy administracyjne³⁶, wojewódzkie i Naczelny Sąd Administracyjny, a także sądy wojskowe³⁷. Jak zauważa M. Szpunar, jedyna wątpliwość dotyczy tych postępowań sądowych, w których organy te nie wykonują czynności jurysdykcyjnej. Nie wszystkie bowiem czynności dokonywane przez sądy, które zmierzają do wydania orzeczenia, mają charakter jurysdykcyjny. Tymczasem z brzmienia art. 267 TFUE wynika, że Trybunał udziela odpowiedzi na pytanie, jeżeli „decyzja w tej kwestii jest

³⁰ Zob. sprawa C-393/92, *Gmina Almelo v Energiebedrijf Ijsselmij*, Zb. Orz. TS 1994, s. I-1477; sprawa 61/65, *G. Vaassen-Göbbels v. Management of the Beambtenfonds voor het Mijnbedrijf*, Zb. Orz. TS 1996, s. 261; sprawa C-195/98, *Österreichischer Gewerkschaftsbund*, Zb. Orz. TS 2000, s. I-10497; C-54/96, *Dorsch Consult Ingenieurgesellschaft mbH v. Bundesbaugesellschaft Berlin mbH*, Zb. Orz. TS 1997, s. I-04961.

³¹ Zob. sprawa C-134/97, *Victoria Film A/S*, Zb. Orz. TS 1998, s. I-7023.

³² W piśmiennictwie zauważa się, że pomimo istnienia ogólnych kryteriów judykatura Trybunału nie jest w omawianym zakresie jednolita i wykazuje nadmierną kazuistykę.

³³ *Orzecznictwo...*, s. 387.

³⁴ K. Scheuring, *op. cit.*, s. 325.

³⁵ Zob. art. 1 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (DzU nr 98, poz. 1070 ze zm.).

³⁶ Zob. ustawa z 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (DzU nr 153, poz. 1270 ze zm.).

³⁷ Zob. ustawa z 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (DzU nr 117, poz. 753 ze zm.).

niezbędna do wydania wyroku”. Przy czym pojęcie „wyrok” należy rozumieć w sposób autonomiczny (unijny) jako rozstrzygnięcie sporne. Z pewnością sądy nie mogą zwracać się do Trybunału w postępowaniach, które w sposób oczywisty nie prowadzą do rozstrzygnięcia sporu. Dotyczy to chociażby postępowań mediacyjnych (np. art. 115 i n. ustawy z 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi) lub wszczętych jedynie w celu zawarcia ugody (np. zawezwanie do próby ugodowej w trybie art. 185 k.p.c.)³⁸.

Z wnioskiem o wydanie pytania prejudycjalnego nie mogą zwracać się sądy rejonowe orzekające w sprawach wieczystoksięgowych (art. 626 i n. k.p.c.), w sprawach o wpis w Krajowym Rejestrze Sądowym (art. 694¹ i n. k.p.c.) oraz innych postępowań rejestrowych, do których stosuje się odpowiednio przepisy art. 694¹ i n. k.p.c. (rejestr zastawów, rejestr dzienników i czasopism, rejestr funduszy emerytalnych, rejestr funduszy inwestycyjnych). Kompetencja ta przysługuje dopiero w postępowaniu, które toczy się w wyniku wniesienia środka odwoławczego (na skutek apelacji od orzeczenia sądowego, a także na skutek skargi na orzeczenie referendarza sądowego)³⁹. W literaturze prezentowany jest pogląd, że z pytaniem prejudycjalnym mogą występować sądy w cywilnym postępowaniu nakazowym (art. 487¹ i n. k.p.c.) czy upominawczym (art. 497¹ i n. k.p.c.)⁴⁰.

W każdym razie nie można stanowczo stwierdzić, że kompetencja do zwracania się z wnioskiem nie przysługuje sądom orzekającym w postępowaniu nieprocesowym. Sam tryb postępowania nie przesądza o tym, czy rozstrzygnięcie organu sądowego ma charakter jurysdykcyjny, czy administracyjny, podobnie nie powinno mieć znaczenia to, czy postępowanie prowadzi sąd, czy referendarz sądowy. W świetle znowelizowanego art. 47 zd. 2 k.p.c. „w ramach powierzonych mu czynności sądowych ma kompetencje sądu, chyba że ustawa stanowi inaczej”. Ponadto na podstawie art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. orzeczenia referendarza sądowego mogą być tytułami egzekucyjnymi. Jeżeli zatem referendarz sądowy dokonywałby czynności jurysdykcyjnych, musi być traktowany jako „sąd” w rozumieniu przepisów traktatu o odesłaniu prejudycjalnym⁴¹.

Wydaje się również, że z pytaniem prawnym może wystąpić sędzia komisarz w postępowaniu układowym i upadłościowym w znaczeniu poruszonym wcześniej⁴².

³⁸ M. Szpunar, *Procedura prejudycjalna z perspektywy unormowań kodeksu cywilnego oraz prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi* [w:] *Pytanie prejudycjalne w orzecznictwie ETS. Funkcjonowanie procedury prejudycjalnej w Polsce*, red. C. Mik, Toruń 2006, s. 195. Zob. także M. Ahlt, M. Szpunar, *op. cit.*, s. 133.

³⁹ Por. W. Broniewicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2005, s. 359 i 360; za: M. Szpunar, *Procedura prejudycjalna...*, s. 192–193.

⁴⁰ R. Ostrihansky, *Współpraca sądów krajowych...*, s. 356.

⁴¹ M. Szpunar, *Procedura prejudycjalna...*, s. 193.

⁴² Sprawa C 428/93 *Liquidation Monin Automobiles-Maison du deux roues v. France*, Zb. Orz. 1994, s. I-0170.

Krajowa procedura, na podstawie której jednostki mogą dochodzić swych praw unijnych, musi respektować dwa podstawowe wymagania, a mianowicie: zasadę niedyskryminacji i zasadę praktycznych możliwości. Zgodnie z zasadą niedyskryminacji środki ochrony prawnej dostępne w prawie krajowym dla ochrony uprawnień powstających na gruncie tego prawa muszą być dostępne w ten sposób i na tych samych warunkach dla wszystkich, którzy dochodzą w sądach krajowych ochrony praw unijnych (sprawa 45/76: *Comet*). Z kolei według zasady praktycznych możliwości krajowe warunki i procedury nie mogą być ukształtowane w ten sposób, aby w praktyce uniemożliwić skuteczne dochodzenie praw unijnych⁴³. Kwestę tę obrazuje m.in. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie *Rheinmühlen-Düsseldorf*⁴⁴. Z kolei w wyroku w sprawie *Peterbroeck*⁴⁵ Trybunał stwierdził, że państwa członkowskie w ramach zasady solidarności mają obowiązek zapewnienia skutecznej ochrony praw jednostek, a regulacje wewnętrzne, które stosuje się w przypadku braku odpowiednich postanowień prawa unijnego nie mogą uniemożliwić czy istotnie utrudnić realizacji tych praw. W związku z tym nie może być stosowany przez sądy przepis prawa krajowego, który utrudnia zwracanie się do Trybunału Sprawiedliwości z pytaniem prejudycjalnym na podstawie art. 267 TFUE. W orzeczeniu tym TS dostrzegł wyraźny związek omawianej procedury ze skuteczną ochroną praw jednostek⁴⁶. Natomiast w apelacji od postanowienia sądu w sprawie *Unión de Pequeños Agricultores*⁴⁷ Trybunał podkreślił, że Traktat w swym art. 230 TWE (art. 263 TFUE) i 141 TWE (art. 277 TFUE) z jednej strony, a art. 234 TWE (art. 267 TFUE) z drugiej stworzył kompletny system dróg skargowych i procedur mających zapewnić kontrolę legalności aktów instytucji, powierzając ją sądom unijnym. W owym systemie osoby prawne i fizyczne, nie mogąc ze względu na warunki dopuszczalności wskazane w art. 230 ust. 4 TWE (art. 263 TFUE) bezpośrednio zaskarżyć aktów prawa unijnego powszechnie obowiązujących, mają możliwość, w zależności od przypadku, podnieść zarzut nieważności takiego aktu na podstawie art. 141 Traktatu (art. 277 TFUE), przed sądem unijnym lub przed sądem państwowym, a ponieważ te z kolei nie są kompetentne do sa-

⁴³ T.T. Konciewicz, *Prawa podmiotowe przed sądem krajowym* [w:] *Europa sędziów*, red. Z. Brodecki, Warszawa 2007, s. 110.

⁴⁴ Sprawa 146/73, *Rheinmühlen-Düsseldorf v. Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*, Zb. Orz. 1974, s. 00139.

⁴⁵ Sprawa C 312/93, *Peterbroeck, Van Campenhout & Cie SCS v. Belgian State*, Zb.Orz. 1995, s. I-04599.

⁴⁶ A. Kastelik-Smaza, *Procedura pytań prejudycjalnych a ochrona praw jednostek* [w:] *Pytanie prejudycjalne w orzecznictwie ETS. Funkcjonowanie procedury prejudycjalnej w Polsce*, red. C. Mik, Toruń 2006, s. 158–159.

⁴⁷ Sprawa C 50/00 P, *Unión de Pequeños Agricultores v. Council of the European Union*, Zb.Orz. 2002, s. I-06677.

modzielnego stwierdzenia nieważności takiego aktu, doprowadzić do wystąpienia o to do Trybunału w drodze pytań prejudycjalnych⁴⁸.

Analizowane w artykule kwestie mają ogromne znaczenie dla obywateli Unii Europejskiej, choć z drugiej strony uwidaczniają dwoisty charakter procedury prejudycjalnej, której znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania całego systemu prawnego UE jest niepodważalne.

Pytania prawne wywierają zasadniczy wpływ na sytuację jednostki, nierządoko przesądając o jej uprawnieniach wynikających z prawa unijnego. Należy jednak pamiętać, że w postępowaniu tym jednostka pozbawiona jest istotnych gwarancji procesowych⁴⁹.

Bibliografia

- Ahlt M., Szpunar M., *Prawo europejskie*, Warszawa 2005.
- Andenas M., *Article 177 References to the European Court – Policy and Practice*, London–Dublin–Edinburgh 1994.
- Arnall A., *The European Union and its Court of Justice*, Oxford EC Law Library 1999.
- Barcik J., *Pytania prejudycjalne polskich sądów*, „Iustitia” 2013.
- Biernat S., *Współpraca sądów państw członkowskich z ETS w ramach procedury zapytań wstępnych* [w:] *Prawo Unii Europejskiej. Zagadnienia systemowe*, red. J. Barcz, Warszawa 2002.
- Broniewicz W., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2005.
- Craig P., Burca G. de, *EU law Text, Cases and Materials*, Oxford University Press 2004.
- Craig P., Burca G. de, *EU law: Text, Cases and Materials*, Oxford University Press 2002.
- Czapliński W., Ostrihansky R., Saganek P., Wyrozumska A., *Prawo Wspólnot Europejskich. Orzecznictwo*, Warszawa 2001.
- Dausas M., *Prawo Wspólnot Europejskich a prawo niemieckie. W świetle niemieckiego porządku konstytucyjnego*, „Przegląd Prawa Europejskiego” 1989, nr 1.
- Dąbrowska P., *Skutki orzeczenia wstępnego Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości*, Warszawa 2004.
- Emmert F., Morawiecki M., *Prawo europejskie*, Warszawa 2000.
- Górka M., *Kontrola przestrzegania prawa wspólnotowego przez państwa i podmioty prywatne w Unii Europejskiej*, Toruń 1999.
- Górka M., *Orzeczenia prejudycjalne w sprawie ważności aktów prawa Unii Europejskiej* [w:] *Pytania prejudycjalne w orzecznictwie ETS. Funkcjonowanie procedury prejudycjalnej w Polsce*, red. C. Mik, Toruń 2006.
- Grzelak A., *Znaczenie orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości WE wydanych w trybie prejudycjalnym w ramach Tytułu IV TWE* [w:] *Jurydykacja Trybunału Sprawiedliwości WE do orzekania w trybie prejudycjalnym w dziedzinie wiz, azylu, imigracji i innych polityk związanych ze swobodnym przepływem osób (Tytuł IV TWE)*, *Materiały z konferencji*, red. J. Barcz, Warszawa 2007.
- Hartley T.C., *The Foundations of European Community Law*, Oxford 1994.

⁴⁸ *Orzecznictwo...*, s. 1128.

⁴⁹ A. Kastelik-Smaza, *Pytania prejudycjalne a ochrona praw jednostki* [w:] *Pytania prejudycjalne w orzecznictwie ETS. Funkcjonowanie procedury prejudycjalnej w Polsce*, red. C. Mik, Toruń 2006, s. 168.

- Kastelik-Smaza A., *Procedura pytań prejudycjalnych a ochrona praw jednostek* [w:] *Pytania prejudycjalne w orzecznictwie ETS, Funkcjonowanie procedury prejudycjalnej w Polsce*, red. C. Mik, Toruń 2006.
- Koncewicz T.K., *Sędzia krajowy czy wspólnotowy*, „Prawo i Życie” 2001, nr 8.
- Koncewicz T.T., *Prawa podmiotowe przed sądem krajowym* [w:] *Europa sędziów*, red. Z. Brodecki, Warszawa 2007.
- Korniłowicz M., *Orzeczenia prejudycjalne Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich* [w:] *Wymiar sprawiedliwości Unii Europejskiej – wybrane zagadnienia*, red. M. Perkowski, Warszawa 2003.
- Korniłowicz M., *Wyroki prejudycjalne Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich, cz. I*, „Radca Prawny” 1999, nr 4.
- Kornobis-Romanowska D., *Kompetencje wspólnotowe sądów krajowych – przegląd zagadnień* [w:] *Stosowanie prawa wspólnotowego w prawie wewnętrznym z uwzględnieniem prawa polskiego*, red. D. Kornobis-Romanowska, Warszawa 2004.
- Kornobis-Romanowska D., *Sąd krajowy w prawie wspólnotowym*, Warszawa 2007.
- Kukuryk K., *Postępowanie w sprawach wydania orzeczeń wstępnych w świetle przyszłego rozszerzenia Unii Europejskiej* [w:] *Wymiar sprawiedliwości w Unii Europejskiej*, red. C. Mik, Toruń 2001.
- Lenaerts K., Van Nuffel P., *Podstawy prawa europejskiego*, Warszawa 1998.
- Łazowski A., *Dostęp do sądów wspólnotowych (ze szczególnym uwzględnieniem powództwa o unieważnienie)* [w:] *Dostęp obywateli do europejskiego wymiaru sprawiedliwości*, red. H. Izdebski, H. Machińska, Warszawa 2005.
- Mijał P., Ramęda J., *Prejudycjalność orzeczeń wstępnych ETS a ingerencja w suwerenność państwa członkowskiego UE* [w:] *Kompetencje suwerenności. Zbiór studiów*, red. I. Pawłowicz, I. Wierchowska, Warszawa 2005.
- Mik C., *Europejskie prawo wspólnotowe, zagadnienia teorii i praktyki*, Warszawa 2000.
- Ostrihansky R., *Współpraca sądów krajowych z Trybunałem Sprawiedliwości* [w:] *Prawo instytucjonalne Unii Europejskiej*, red. M.M. Kenig-Witkowska, Warszawa 2011 i 2004.
- Posturski W., *Jednolite i efektywne stosowanie prawa wspólnotowego przed sądami państw członkowskich*, „Przegląd Sądowy” 2002, nr 6.
- Prawo integracji w pytaniach i odpowiedziach*, red. M. Adamczak-Retecka, O. Hołub-Śniadach, Z. Brodecki, Warszawa 2005.
- Schermers H.G., Waelbroeck D., *Judicial Protection in the European Union*, London–New York 2001.
- Scheuring K., *Ochrona praw jednostek w postępowaniach przed sądami wspólnotowymi*, Warszawa 2007.
- Skrzydło-Tefelska E., Skubisz R., *Związanie sądu krajowego wyrokiem ETS WE wydanym na podstawie art. 234 TWE* [w:] *Prawne problemy członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, red. L. Leszczyński, Lublin 2005.
- Sołtys A., *Obowiązek wykładni prawa krajowego zgodnie z prawem unijnym jako instrument zapewnienia efektywności prawa Unii Europejskiej*, Warszawa 2015.
- Szpunar M., *Organy uprawnione do składania wniosku o wydanie orzeczenia wstępnego w trybie art. 177 traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską*, „Państwo i Prawo” 1997, nr 7.
- Szpunar M., *Procedura prejudycjalna z perspektywy unormowań kodeksu cywilnego oraz prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi* [w:] *Pytanie prejudycjalne w orzecznictwie ETS. Funkcjonowanie procedury prejudycjalnej w Polsce*, red. C. Mik, Toruń 2006.
- Taborowski M., *Pojęcie „sąd” lub „trybunał” w rozumieniu art. 234/177 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską* [w:] *Szkice z prawa Unii Europejskiej*, t. 1, red. E. Pionek, A. Zawadzka, Kraków 2003.
- The Evolution of EU Law*, red. P. Craig, G. de Búrca, Oxford 1999.
- Tyranowski J., *Prawo europejskie. Zagadnienia instytucjonalne z uwzględnieniem Traktatu z Nicei*, Poznań 2002.

- Wasilkowski A., *Pojęcie „sądu” w prawie polskim i w świetle standardów europejskich*, „Przegląd Sądowy” 2002, nr 11–12.
- Wentkowska A., Szczepankowski R., *Wymiar Sprawiedliwości w Unii Europejskiej* [w:] *Integracja europejska. Wprowadzenie*, red. M. Perkowski, Warszawa 2003.
- Wójtowicz K., *Trybunał Sprawiedliwości i Sąd Pierwszej Instancji w systemie prawnym Wspólnot i Unii Europejskiej* [w:] *Trybunał Sprawiedliwości i Sąd Pierwszej Instancji Wspólnot Europejskich. Wybór aktów prawnych z wprowadzeniem*, red. K. Wójtowicz, T.T. Koncewicz, Warszawa 2003.
- Wróbel A., *Pytania prawne sądów państw członkowskich do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (Sądu Pierwszej Instancji)* [w:] *Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy*, red. A. Wróbel, Kraków 2005.
- Wróbel A., *Sądowa kontrola przestrzegania prawa Wspólnot Europejskich i sądowa ochrona praw i wolności obywateli Unii Europejskiej* [w:] *Wprowadzenie do prawa Wspólnot Europejskich (Unii Europejskiej)*, red. A. Wróbel, Kraków 2002.
- Wróbel A., *Wprowadzenie do prawa Wspólnot Europejskich (Unii Europejskiej)*, Kraków 2002.
- Wyrozumska A., *Podstawowe instrumenty wspólnotowego systemu rozstrzygania sporów*, „Biuletyn Centrum Europejskiego Uniwersytetu Warszawskiego” 1998, nr 3–4.
- Zielony A., *Wybrane zagadnienia pytań prawnych do ETS w postępowaniu cywilnym*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2006, nr 9.

Streszczenie

Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej może przyczynić się do wzmocnienia pozycji jednostek w postępowaniu prejudycjalnym poprzez bardziej restrykcyjne określenie zasad obligatoryjnego występowania przez sąd krajowy z odwołaniem wstępnym oraz doprecyzowanie zasad odpowiedzialności państwa za naruszenie obowiązku wszczęcia takiej procedury. Analiza dokonana w artykule koncentruje się na kwestiach związanych z pośrednim dostępem obywateli Unii Europejskiej do sądu unijnego i wpływie postępowania na pozycję prawną jednostki.

Słowa kluczowe: Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, postępowanie prejudycjalne, pośredni dostęp do sądu unijnego

THE ROLE OF LEGAL QUESTIONS IN INDIRECT ACCESS OF THE EUROPEAN UNION CITIZENS TO THE COURT OF JUSTICE IN LUXEMBOURG

Summary

The case-law of the European Union Court of Justice can contribute to the empowerment of individuals in the preliminary ruling proceedings by stricter rules of obligatory submission of initial appeal by the national court, and clarification of the rules of state liability for breach of the obligation to initiate such a procedure. An analysis carried out in the article focuses on issues related to indirect access of citizens of the European Union to the EU Court, the impact of the proceedings on the legal position of the entity.

Keywords: The European Union Court of Justice, preliminary ruling proceedings, indirect access to the EU Court